

Una teranyina plena d'aranyes

Noves investigacions apunten cap a nous culpables del bany de sang de Lockervie.

L'atemptat del 1988 contra el jumbo de la Pam Am que sobrevolava la localitat escocesa de Lockerbie encara no s'ha aclarit. Segons la versió mantinguda fins ara, solament dos libis havien comès l'atemptat que costà la vida a 270 persones. El país del general Gaddafi va negar-se a extradirlos; els càrrecs havien estat presentats als EUA i a Escòcia. Però ara s'encén una nova llum sobre la reconstrucció dels fets, "el treball detectivesc més costós de la història criminal", segons

Scotland Yard: una pista porta cap a Alemanya, als soterranis de la Stasi (Servei de Seguretat de l'Estat) de la RDA. Ara són interrogats tot d'excol·laboradors de la Stasi, fins i tot antics membres del SED (Partit d'Unitat Socialista) i el successor d'Erich Honecker, Egon Krenz. Els agents secrets d'Alemanya Oriental van fer un servei als seus germans d'armes àrabs? Queden anul·lades les acusacions contra els presumptes autors de l'atemptat? Cal refer un cop més el cas Lockerbie?

ARXIU

Fa mesos que uns homes d'una discreció victoriana presenten unes fotos a Berlín que fan evident la presència d'elements per programar un rellotge en l'atemptat de Lockerbie. Les seves investigacions són reservades. Hi arriben munts d'observadors dels serveis secrets més diversos del món. Gairebé torna a ser com en els dies més glaçats de la guerra freda, quan Berlín era la capital dels agents secrets.

Aquest rellotge automàtic, que no val ni 400 marcs alemanys (unes 30.000 pessetes), és un *smoking gun*, que diuen els nord-americans, una prova irrefutable. La qüestió només és: qui el tenia a la mà? Amb un rellotge com aquest fou activada la bomba que el 21 de desembre del 1988 feia saltar el jumbo Maid of the Seas, de la Pan Am, quan sobrevolava Lockerbie, al sud d'Escòcia. Van morir-hi tots els ocupants, 259, la majoria ciutadans dels EUA, i 11 habitants de la població sota les desferres caigudes.

Pel novembre del 1991 investigadors nord-americans i britànics descobrien que els agents secrets libis Amin Khalifa Fuheima (aleshores, de trenta-cinc anys) i Abd-el-Bassit Ali el-Mikrahi (aleshores, de trenta-nou) estaven implicats en l'atemptat del Boeing 747. El sorrut capitost de la comunitat de pobles àrabs, qui s'autodenomina protector dels terroristes, va quedar, un cop més, desemmascarat com a instigador: el president de Líbia, Muammar el-Gaddafi. El Ministeri de Justícia dels EUA exigí l'extradició dels dos sospitosos; en va. L'ONU imposà un embargament contra Líbia, que al novembre del 1993 encara fou endurit.

Però uns fets nous alteren el que els investigadors havien reconstruït dificultosament: les actes presentades a Washington i a Edimburg. Els agents secrets i els entesos parlen de la *pista alemanya*, i està que crema. "Trastoca les acusacions dels nord-americans i escocesos —ha dit Volker Rath, fiscal alemany en l'afer Lockerbie—. Tothom que conegui el cas pot deduir-ho fàcilment."

La pista alemanya —occidental— ja existia fa temps: la càrrega mortal provenia, amb tota probabilitat, de Frankfurt. Segons les reconstruccions dels fets, la maleta amb la bomba hi arribà el 21 de desembre del 1988 al matí, en un vol d'Air Malta, facturada des d'aquesta illa mediterrània, com a equipatge sense passatger en trànsit. A les 13.07, un ordinador codificà la Samsonite de color de bronze amb el número B 8849. La maleta-bomba fou carregada entre les 15.12 i les 16.50, sense passar control, en el vol PA 103 Frankfurt-Londres, una escala abans de continuar el vol transatlàntic. Però aleshores no hi havia la pista que ara electritza tothom. És molt recent, porta al Berlín Oriental i desemboca a l'antic Ministeri de la Seguretat de l'Estat (MS). Ex-col·laboradors de la MS també són interrogats en sèrie. Noms prominents s'han afegit darrerament a la llista de testimonis a interrogar.

La fiscalia, doncs, vol sondar no solament els antics membres del Politbüro, sinó també Egon Krenz, successor de Honecker. Tot gira entorn d'aquesta pregunta: Quan, a qui i amb quin fi fou lliurat el mecanisme de rellotgeria? Ningú no arriba a expressar l'agosarada sospita que el terrible bany de sang de Lockerbie fou obra de la Stasi, en un servei a les organitzacions àrabs aliades. Però es parla de possible col·laboració en l'assassinat en massa. Una cosa és segura: explosors com els de Lockerbie eren en poder de la Stasi. La clau del cas de Lockerbie es trobava de bon principi en el petit fragment de la platina detonadora que, després d'una dura recerca, fou trobada entre les restes de l'avió (13 de gener del 1989). Havia anat a parar dins la malmesa maleta d'una de les víctimes, Karen Noonan, i s'havia encastat al coll d'una camisa. Els tècnics van treure el fragment amb pinces. Després d'un treball minuciós que durà setmanes, l'especialista escocès Thomas Hayes l'identificà com una part de l'explosor, amb el número de fabricació PT 30.

La bomba de Lockerbie coincidia gairebé exactament amb una altra que un grup de militants palestins havia construït dos mesos abans a la població alemanya de Neuss. En tots dos casos, la matèria explosiva era Semtex H; en tots dos casos, anava inserida, amb un refinament diabòlic, dins un ràdio-casset Toshiba.

Diferències entre aquests dos aparells: la banda palestina de Neuss havia usat un explosor baromètric que activa la bomba quan varia la pressió atmosfèrica; per exemple, quan un avió arriba a una altura determinada. Per això els terroristes d'aquesta banda (sota protecció dels sirians) han estat durant molt de temps els principals sospitosos. Però quan no hi hagué cap dubte que el detonador del vol PA 103 era un simple temporitzador, les investigacions prengueren una altra direcció.

Unes anàlisis de la CIA conduïren fins al fabricant: l'empresa Mebo AG, de Zuric, que ven tota mena d'aparells electrònics. La platina era una peça del model MST-13, de producció pròpia, creat al 1985 per a la guerra del desert dels libis, hermètic i impermeable. Segons les comprovacions de la CIA, un mecanisme semblant fou col·locat en l'atemptat del 1986 contra l'ambaixada dels EUA a Togo. Per això, el febrer del 1988, dos libis foren detinguts al Senegal: els van trobar deu quilos d'explosiu sintètic i dos rellotges MST-13. La marca del fabricant havia estat esborrada, però amb un tractament especial van aconseguir de fer-la visible: Mebo.

La producció d'aquesta sèrie no arribava a les dues dotzenes d'exemplars, tots presumptament per a les tropes auxiliars de Gaddafi. Que la Mebo feia grans negocis amb els libis era un indicatiu important per als fiscals. Els gerents de la Mebo declararen tant a la CIA com als investigadors nord-americans i britànics del cas Lockerbie que

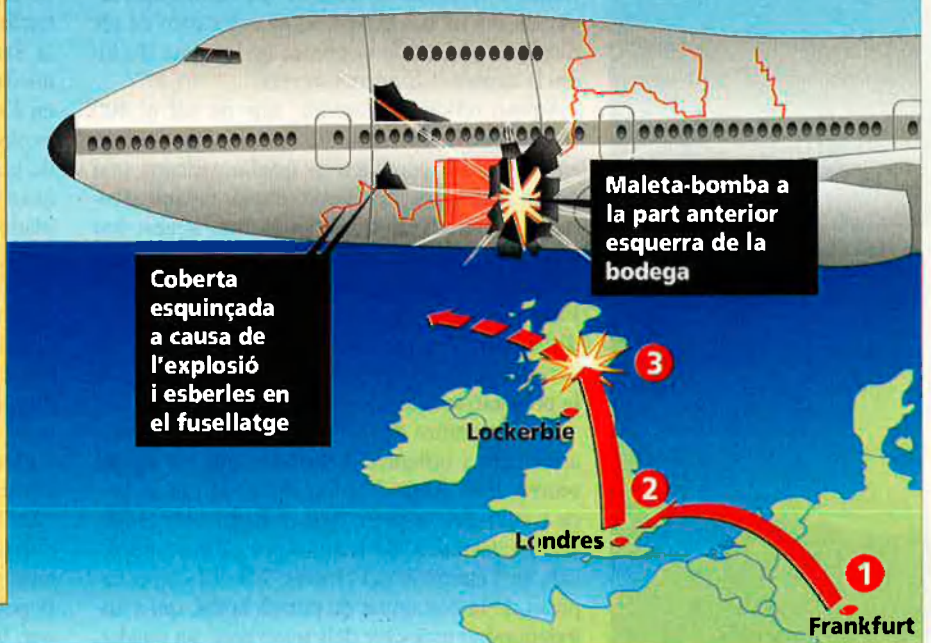
L'atemptat del 1988 contra el jumbo de la Pan Am que sobrevolava la localitat escocesa de Lockerbie encara no s'ha aclarit. Però ara s'encén una nova llum sobre la reconstrucció dels fets que porta cap a Alemanya, als soterranis de la Stasi de la RDA.

Atemptat sobre Lockerbie

Reconstrucció de l'explosió a bord del 'jumbo' de la Pan Am

- 1** A les 16.50 h (horari a Alemanya), el vol PA 103 surt de l'aeroport de Frankfurt, Rhein-Main. A bord hi ha una bomba amb temporitzador amagada en una maleta.
- 2** A les 18.20 h., escala a l'aeroport de Heathrow. Una hora després, el jet s'enlaira amb 16 tripulants i 243 passatgers per travessar l'Atlàntic fins a Nova York.
- 3** A les 20.02 h, es talla la connexió per ràdio amb l'avió. Les desferres caigudes des d'uns 10.000 m d'altura causen estralls en la petita localitat escocesa de Lockerbie. A més de tots els passatgers, moren 11 persones.

FONT: FLIGHT INTERNATIONAL I DER SPIEGEL

aquests models havien estat venuts únicament i exclusivament a Trípoli i a l'oficina popular líbia del Berlín Oriental. En aquesta declaració es basava essencialment l'acusació contra els dos sospitosos.

Però aquesta versió de la Mebo ara resulta que era disfressada; fins i tot, potser fou donada conscientment per despistar. Perquè tot just fa sis mesos Edwin Bollier, de cinquanta-sis anys, un dels dos administradors de la Mebo, recordà de sobte un altre client: "l'ITU (Institut de Recerques Tècniques) o, hm..., alguna cosa semblant" del Berlín Oriental, declarà en un interrogatori. Per a gent com Bollier, les sigles ITU haurien de ser prou conegudes: al seu darrere s'amagaven els tallers de la Stasi, en els quals enllestien tota mena d'estrís per als agents secrets, micròfons i radars.

De moment, els investigadors van creure que Bollier s'havia deixat comprar pels libis i que amb aquesta declaració volia exculpar el terrorista d'estat Gaddafi. (Val a dir que els àrabs havien fet despeses generoses a ca seva.) Però va explicar més detalls sobre la venda dels temporitzadors Mebo al Berlín Oriental. "Aquest sempre surt amb coses noves", manifestà Mitchell. Tanmateix, encara que les declaracions del fabricant suís variïn constantment, essencialment han resultat correctes.

Amb tot queda comprovat que al 1985 la Stasi va adquirir rellotges model MST-13. La fiscalia parteix del fet que Bollier va lliurar-ne set exemplars a la RDA. Aquesta quantitat també

apareix en la factura de la Mebo que Bollier diu que havia trobat més tard i que consta com a cos del delictes.

Mentrestant, algunes persones que antigament feien compres per a la Stasi també reconeixen que havien "adquirit commutadors del model MST-13". D'un interrogatori a Meckenheim a un ex-oficial de l'MS:

—Vostè va comprar aquest temporitzador?

—Sí, vaig comprar-lo; es tractava d'un paquet que també incloïa dos o tres rellotges interruptors digitals amb caps i uns deu sense. A més a més, una cartera de pell, de color vermell fosc, feta a Itàlia, que duia muntada una emissora amb què, en dues freqüències diferents, es podien activar detonacions a través de dos receptors, que també hi anaven inclosos. Per tot aquest paquet vam pagar uns 30.000 o 40.000 DM.

Uns altres responsables de la Stasi van corroborar la pista alemanya. El 14 d'abril d'enguany hom va prendre declaració, a Munic, a un ex-coronel de l'MS. Segons que testimonià en acta, exclou una participació directa i conscient del seu antic ministeri en l'atemptat de Lockerbie, però no pas "la tramesa d'un d'aquests rellotges automàtics", per més que en aquest cas "no en donaria cap garantia".

La teoria que els dos libis siguin els únics autors —encara que els nord-americans troben que ve molt a tomb, en la política mundial— comença a descolorir-se.

Lockerbie i la pista alemanya porten al centre

del món estrofolari dels agents secrets, per als quals l'engany i el camuflatge són l'elixir de la vida. Edwin Bollier, com a cap de l'empresa zuriquesa Mebo –sinistra pluriocupació–, s'ajusta molt bé a aquesta imatge. Va representar un doble paper, com a mínim.

Mentre els fiscals el creien amb tota seguretat de la banda de Líbia, ell actuava especialment, en secret, per a la RDA: era un IM (col·laborador no oficial) de la Stasi, amb l'àlies Rubin, i al llarg de dècades va procurar-los unes mercaderies d'alta sensibilitat. Era registrat a les actes de l'MS amb el número 2550/70 i la cronologia dels seus èxits omplia sis carpetes gruixudes.

Cap meravella, que els documents sobre aquesta joia (una de les que trencava l'embargament, que transportava per tot el món qualsevol mercaderia prohibida i la lliurava als països receptors per refinades vies de contraban) fossin destruïts en l'enrenou del 1989-1990. Es veu que Bollier havia de poder començar la nova era descarregat de culpes.

Els agents secrets libis Amin Khalifa Fuheima (dreta) i Abd-el-Bassit Ali el-Mikrahi van ser els primers sospitosos de cometre l'atemptat del Boeing 747. Però la xarxa que es va descabdellant qüestiona, en tot cas, que poguessin ser els únics membres de la trama.

Als libis, els havia promès la seva dedicació, però, per si un cas, també oferia els seus serveis a uns altres, sempre que deixessin anar diners. Bollier no se sentia compromès amb cap país ni amb cap convicció política, únicament amb ell mateix: els negocis amb l'Est prometien molts calers –sobretot en els millors temps de la guerra freda.

S'ajusta a la imatge, que no calgués anar al darrere de Bollier, com amb els espies normals. Ell mateix oferí els seus serveis a la Stasi. A la fi

dels anys 60, la RDA tenia una gran necessitat d'instruments electrònics. En l'MS d'Erick Mielke acabaven de crear una unitat especial per a escoltar les converses telefòniques dels germano-occidentals: el Departament III.

Bollier dinava al bon hotel, per a públic internacional, Stadt Berlin amb el cap del Departament III, Horst Mannchen. Tots dos especialistes, cadascun en la seva branca, van posar-se d'acord de seguida.

El suís els lliurava antenes especials i codificadors d'impulsió, aparells de ràdio per a la policia i terminals de dades. El departament de Mannchen s'ho quedava tot. Havien de proveir, cada cop més col·laboradors, amb accessoris tècnics; a la fi circulaven més de 3.000 espies de la Stasi amb transmissors.

L'IM Rubin viatjava gairebé mensualment a la RDA. Per avisar que havia arribat, només li calia marcar el número de telèfon del Berlín Oriental 559 49 48: una línia exclusiva per a ell, connectada amb el despatx de l'oficial del subdepartament "Intervenció estrangera".

Per a Bollier no hi havia control de passaport ni de duana. Durant les converses en una vil·la de la Stasi, a l'elegant barri d'ambaixades de Berlín-Pankow, repassaven les llistes de comandos i en feien de noves. L'MS pagava al comptat, amb marcs occidentals.

Quan el KGB de Moscou exigí als germano-orientals el servei fraternal de procurar-los aparells de xifrar de l'empresa suïssa Crypto AG, l'IM Rubin complí la tasca immediatament –per uns honoraris de 120.000 marcs.

L'empresa suïssa mantenia, a més, uns contactes boníssims amb els serveis occidentals: a través de tota mena de vies i canals, Bollier aconseguia el material més secret. D'aquesta manera lliurà a l'administració anomenada Aufklärung –la brigada d'espionatge del capità general de la Stasi Markus Wolf– un secret ben amagat dels nord-americans: l'aparell "Mark" d'analitzar veus. Aquest estri funciona semblantment a un detector de mentides i enregistra

ESTRIS

D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE I ANIMACIÓ SOCIOCULTURAL

- La teoria i la pràctica...
- Les tècniques, els recursos, l'actualitat,...
- La formació permanent...

👉 Va adreçada als voluntaris i professionals de l'animació sociocultural, de l'educació social, de l'educació en el lleure, de l'ensenyament, del món associatiu i del treball social.

Editada per: Escola de l'Esplai.
c/Numància, 149-151 08029 Barcelona Tel.(93) 410 16 02

les oscil·lacions més delicades de la veu. Amb ell, Markus Wolf volia provar la sinceritat dels seus agents.

Els agents secrets de la RDA recelaren que, al suís, de vegades, només li calgués un parell de setmanes per a aconseguir dels EUA aquesta mena de joguines tan buscades. Els espies de Wolf havien de descobrir, doncs, per a qui treballava realment Bollier. L'intent fracassà. Bollier, sempre de viatge, era de mal seguir. Un ex-oficial de la Stasi declarà en un interrogatori: "Per causa de l'enorme mobilitat de Bollier, no en van treure resultats positius."

Però l'MS estava segur que Bollier també treballava per a un servei d'informació occidental, "probablement la CIA", segons un informe intern. El coronel Gerhard Hoferer, lloctinent de Horst Mänchen, opinà sobre Rubin, després d'haver sopat amb ell: "Té dues cares".

A la fi, és indirectament culpable de la matança dels passatgers de la Pan Am, nord-americans la majoria, un pluriagent tan actiu, que, grotescament, també era al servei de la CIA? Previsora, la fiscalia de Frankfurt demanava, el març d'enguany, al Servei d'Informació Federal (BND) si existien "unes relacions tals". Encara esperen resposta. Un desertor de la Stasi, lliurat pel BND als investigadors dels cas Lockerbie, assegurarà a la policia criminal: "Un home com Bollier tenia protectors amagats a Occident". Sobre la qüestió de les seves relacions amb la CIA, Bollier va respondre a *Der Spiegel*: "Sense comentaris".

Havia d'informar Bollier uns altres clients –possiblement, occidentals– sobre els seus negocis amb el malvat número u, Gaddafi? O havia d'ajudar la Stasi a protegir la RDA dels atemptats del terrorisme internacional, cooperant amb bandes terroristes que actuaven pertot arreu?

Però, dels negocis de Bollier amb els homes d'Erich Mielke, podia informar-ne perfectament un ex-funcionari de la Stasi. Era l'oficial que l'any 1983 va tractar amb l'IM Rubin. El seu nom: Joachim Wenzel.

Abans, l'MS ja havia confiat tasques singulars a aquest tècnic, radiotècnic i enginyer tan brillant, especialitzat en informàtica. Wenzel construí el detonador electrònic per a la bomba que l'any 1981 havia d'anar sota el cotxe d'un hamburguès que havia ajudat un fugitiu. Ara, aquest ex-oficial ja ha estat interrogat sis vegades. El joc de preguntar i respondre és gairebé un ritual.

Wenzel va testimoniar en les actes que, a l'MS, els rangs superiors s'havien preocupat molt pel fet que "Bollier també podia haver ensenyat els rellotges a una altra gent. Jo vaig pensar sobretot en bandes armades com ara ETA, IRA, RAF i possiblement també els libis".

Una cosa és segura: en 1987 Wenzel es va endur aquests aparells de rellotgeria, lliurats per Bollier, al seu nou lloc de treball, a la Ferdinand-Schultze-Strasse. Aquí treballava el Departament XXII, dedicat a l'antiterrorisme, on mantenien estretes relacions amb grups militants àrabs i potser també amb la RAF (Fracció de l'Exèrcit Roig) germano-occidental.

ARXIU

A les 16.50 del 21 de desembre del 1988, el vol PA 103 surt de l'aeroport de Frankfurt. A bord, una bomba amb temporitzador, amagada en una maleta. A les 18.20, escala a l'aeroport de Heathrow. Una bona hora després, el jet s'enlaira amb 16 tripulants i 243 passatgers per travessar l'Atlàntic fins a Nova York. A les 20.02, es talla la connexió per ràdio amb l'avió. Les desferres caigudes des d'uns 10.000 m. d'altura causen estralls a la petita localitat escocesa de Lockerbie. Moren tots els ocupants i onze persones més.

Des d'aleshores han desaparegut els temporitzadors. No és clar si van ser destruïts durant el caos del canvi, quan la Stasi va fer cendres tots els instruments tècnics, fins les destructores de documents. O bé si, encara sota la responsabilitat d'Erich Mielke i d'Erich Honecker, van anar a parar al món del terrorisme internacional.

Els serveis secrets germano-orientals van anar caient cada vegada més en una cooperació perniciosa amb els militants àrabs –fet i fet, lluitaven contra el mateix enemic–. A qui allargà la Stasi les seves mans protectores? Qui hi ha darrere l'afer Lockerbie? Els iranians, que es volien venjar de l'airbus abatut per error en 1988 pel destructor nord-americà Vincennes a l'estret d'Hormoz? I, realment, van ajudar-hi els sirians, que ara reben els favors dels EUA, des que van posar-se contra Saddam Hussein en la guerra del Golf?

En aquest moment, els professionals dels serveis secrets s'han d'obrir pas entre un nou garbuix de teories conspiradores. Els serveis secrets russos, per exemple, no estan gens convençuts de les indagacions nord-americanes sobre l'única responsabilitat dels dos libis.

Les fonts principals de la CIA són "les xerrameques dels àrabs que han interceptat", diu un funcionari dels serveis secrets russos. Els nord-americans ni tan sols no han usat el "canal de comunicació confidencial", instal·lat en 1990, per demanar informacions a Moscou.

I en disposaven de moltes, aquí, on els arxius dels enllaços secrets internacionals amuntegaven un saber únic sobre la Stasi i els àrabs, sobre terroristes i agents. Leonid Xebarxin, ex-cap de la investigació estrangera a Moscou, s'estranyava molt que Washington no hagués dit res: "No ens en van fer ni una pregunta".

©Der Spiegel-EL TEMPS
Traducció: Carme Gala